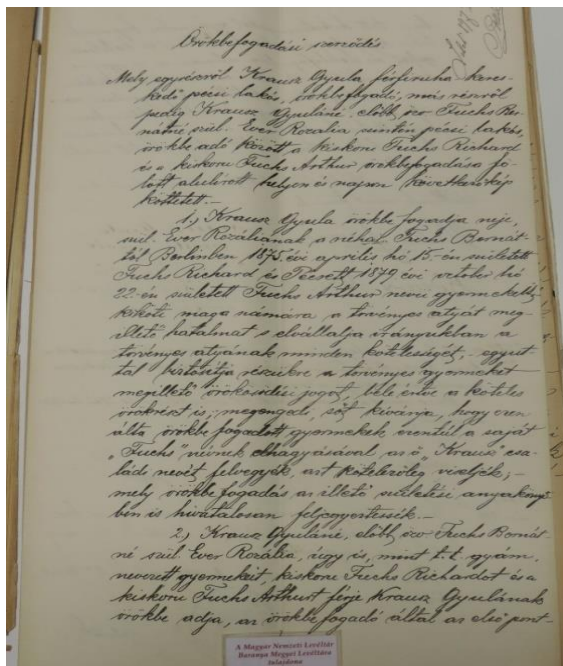

Rékasiné Adamkó Adrienn

AZ ÖRÖKBEFOGADÁS INTÉZMÉNYE A MODERN MAGYAR CSALÁDJOGBAN

A Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara
Doktori Szabályzatának 21. §-a szerinti doktori értekezés tézisei

Témavezetők:

Prof. Dr. Herger Csabáné

Dr. Somfai Balázs

Pécs 2021

TARTALOM

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása.....	1
II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei..	2
III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei.....	9
IV. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke	14
V. A téziszüzethez felhasznált szakirodalom	16

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

Egyetemi tanulmányaim idején – többek között – Katonáné Pehr Erika a Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Kar címzetes egyetemi docensének munkássága gyakorolt rám nagy hatást, akinek 1995-től napjainkig számos publikációja jelent meg a témában. Hasonlóan inspirált Weiss Emília valamint Szeibert Orsolya szakértelme, tanulmányai, ahogy Raffai Katalin nemzetközi magánjog területén végzett munkássága is.

A kutatás iránti elkötelezettségem tovább erősödött a gyámhatóságon eltöltött két évem során, ahol – többek között – megismerkedtem a gyámhivatal örökbefogadás engedélyezési eljárásban betöltött feladat-és hatáskörével valamint a területi gyermekvédelmi szakszolgálat – az örökbefogadást megelőző – alkalmassági eljárásban végzett munkájával. Anyakönyvvezetőként titkos és nyílt belföldi, illetve nemzetközi örökbefogadásokat anyakönyveztem. Kutatómunkámat 2013-ban kezdtem.

Kutatásom elején az alábbi kérdések merültek fel bennem: miért tabu még Magyarországon az örökbefogadás? Miért kell szégyellni ezt szülőként, gyermekként? Miért kell éveket várni egy gyermek örökbefogadására? Miért olyan hosszadalmas az eljárás? Miért kell tanfolyamot végezniük a leendő örökbefogadó szülőknek, amikor a vérszerinti szülő enélkül is nevelhet gyermeket? Miként válhat az örökbefogadási eljárás még gyorsabbá, még méltányosabbá?

Értekezésem írása közben több örökbefogadó családdal, illetve nevelőszülőből örökbefogadó szülővé váló családdal ismerkedtem meg, akikkel interjúkat készítettem, melyek során előtérbe kerültek az örökbefogadás pszichológiájával foglalkozó kérdések is, mint például: milyen segítségre számíthatnak a vér szerinti és az örökbefogadó szülők?

Mi zajlik egy örökbefogadott gyermek lelkében? Mikor és hogyan mondható el egy gyermeknek, hogy őt örökbe fogadták?

Kutatásom során nagy segítségemre volt az Országgyűlési Könyvtár adatbázisa: az örökbefogadással foglalkozó könyvek, folyóiratok, tanulmányok, monográfiák gyűjteménye, döntvénytárak. Nehézséget jelentett, hogy európai örökbefogadással foglalkozó, idegen nyelvű tanulmány elenyésző számban áll rendelkezésre, a külföldi szakirodalom többsége ugyanis az Egyesült Államok és Kína örökbefogadásával foglalkozik, mely nem képezi témáját a jelenlegi értekezésemnek.

A hazai jogfejlődés tekintetében a Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltárában őrzött, 1872-1923 közötti évekből származó, Pécs város árvaszékének általános örökbefogadási iratai valamint Budapest Főváros Levéltárában, 1900-1905 között, Budapest Székesfőváros Árvaszéke általános örökbefogadási iratai vizsgálatával törekedtem a mindennapi jogélet szemléltetésére is.

Célom továbbá, hogy komplex szemléletet adjak az örökbefogadási ügyek jobb megítélése, „kezelése” érdekében, javaslatokkal éljek mind a jogalkotás, mind a joggyakorlat számára. Ugyan számos magyar és idegen nyelvű tanulmány, tankönyv született e témában, az örökbefogadás intézményének 1861-től napjainkig történő elméleti és gyakorlati síkon való bemutatására a magyar magánjogtudományban eddig senki sem vállalkozott.

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei

Értekezésem első felében az örökbefogadás intézményének történeti gyökereit, azon belül kialakulásának, céljának változását ismertetem az

európai jogi kultúrában, különös tekintettel a római jogban eredező gyökerekre.

A római ókorban – a mai gyakorlattal ellentétben – főként felnőtteket fogadtak örökbe, így a kisgyermek vagy újszülött örökbefogadása volt a kivétel.¹ Az örökbefogadás révén még a nem házas férfiak is (önként vagy önkéntelenül) teljesíthették gyermekvállalási szándékukat, illetve kiválasztották örökösüket.² A római jog az örökbefogadás két formáját ismerte: az *arrogatio*-t, valamint az *adoptio*-t, azzal, hogy mindkét esetben az örökbefogadók csak önjogú római polgárok, családfők lehettek. Az *arrogatio* az önjogú személy, az *adoptio* valamely családfő hatalma alatt álló személy örökbefogadását jelentette.³ Az *adoptio* intézményével vált lehetővé nők örökbe fogadása,⁴ a passzív női arrogáció már Kr. u. 2. században császári jóváhagyással lehetségessé vált.⁵

Az örökbefogadás a magyar jogban 1848 előtt a hűbéri tulajdoni viszonyokkal szoros összefüggésben állott és alapvető célja az öröklés, az örökösnevezés volt. Frank Ignác szerint örökbefogadni csak olyan vagyona lehetett, amelyről az örökbefogadó szabadon rendelkezhetett. Ez azt jelentette, hogy csak a szerzeményi vagyona nézve jöhetett létre örökbefogadás.⁶ A tradicionális magyar magánjog ismerte az *adoptio filialis* intézményét.⁷ Az örökbefogadás érvényességi feltételei a fiúsításával (*praeffectio*) egyeztek meg. A fiúsítás azt jelentette, hogy a

¹ Dixon, *The Roman Family*, 112.

² Gardner, *Family and *Familia* in Roman Law and Life*, 202.

³ Katonáné Pehr, *Az örökbefogadás 32.*; Élesztős - Rostás (szerk.): *Magyar nagylexikon* 1. 157.

⁴ Kurylowicz, *Die adoptio im klassischen römischen Recht*, 78.

⁵ Peppe, *Civis Romana*, 92.

⁶ Takács, *A magyar kapitalista családjog történetéhez*, 104.

⁷ Biró, *A fiúsítás*, 48.

https://www.researchgate.net/publication/339138502_A_fiustas_mint_belpolitikai_oroklesi_jogi_es_kulonos_noi_jogi_jogintezmeny (Letöltés: 2021. április 5. 18:20)

fiágon magvaszakadt nemes leányát vagy nőrokonát a férfiakat illető öröklési joggal ruházta fel a király. ⁸

1853. május 1-jén hatályba lépett hazánkban az Osztrák Polgári Törvénykönyv, melynek rendelkezéseire nagy szükség volt az örökbefogadással kapcsolatos jogvitákban. Sőt, bár az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 1861-ben a tradicionális magyar magánjog jelentős részét helyreállították a neoabszolutizmus erőszakos jogexportja után, az örökbefogadás esetében azonban az osztrák kódex rendelkezései az 1877. évi XX. törvénycikk (a továbbiakban: Gyámtörvény) megalkotásáig hatályban maradtak.⁹

E Gyámtörvény anyagi jogi és eljárásjogi rendelkezéseket is tartalmazott. Általános elvként rögzítette, hogy a kiskorúak gyámság vagy atyai hatalom alatt állnak, valamint az atyai hatalom és gyámság egymást kizáró jogintézmények.¹⁰ Az atyai hatalmat törvényes és törvényesített gyermeke felett az atya gyakorolta. Örökbefogadó atyára csak abban az esetben szállt át az atyai hatalom, ha ez iránt az örökbefogadás alkalmával ellenkező megállapodás nem jött létre.¹¹ „Nő általi örökbefogadás esetében, ha a törvényes atya az atyai hatalmat vagy az anya a törvényes gyámságot fenn nem tartotta, a törvényes és természetes gyámság az örökbefogadó anyát illette.”¹²

Az 1861-ben tartott országbírói értekezlet – mely a magyar polgári anyagi magánjogot túlnyomó részben helyreállította – az OPTK uralma alatt már keletkezett jogokat respektálta; s miután magánjogunk kodifikálva még

⁸ Béli, Magyar jogtörténet, 37.

⁹ Rác (szerk.), A német-osztrák jogterület klasszikus magánjogi kodifikációi, 22-28.

¹⁰ Szűcs, Az árvaszékek története és jogi szabályozása, 118-119.

¹¹ 1877. évi XX. törvénycikk 15. §

¹² 1877. évi XX. törvénycikk 36. §; Homoki-Nagy, A magyar gyámsági jog, 49.

nem volt, így az örökbefogadás sem nyert törvény általi szabályozást. Az örökbefogadás akkori definíciója szerint az adoptio nem volt egyéb, mint egyoldalú szerződés – egyes magánjogi írók azt egyenesen végrendeleti intézkedésnek tekintették – mely rokonságot nem alapított a fogadó szülők és a felfogadott gyermek között, továbbá a gyermek és törvényes szülő közötti rokoni kapcsolat sem szűnt meg.¹³

A magyar magánjog rendszerezett összefoglalása, többek között Meszlény Artúr egyetemi tanár, ügyvéd által írt, 1931-ben megjelent Magyar magánjog I. c. mű szükségessége abból következett, hogy a magánjogi kodifikáció hazánkban sikertelen volt. A magánjogi kódex 1900. évi I. tervezetét ugyan további négy követte a századforduló utáni első két évtizedben, azonban az Országgyűlés elé terjesztett V. tervezet (az ún. Mtj.) elfogadása 1928-ban elmaradt. Meszlény három évvel később úgy egészítette ki mestere, Márkus Dezső századforduló éveiben kiadott Magyar magánjog c. művét, hogy annak alapját az Mtj. képezte. Meszlény művének Jogforrások, személyi és családi jog c. fejezete az örökbefogadás intézményét az OPTK-hoz, a Gyámtörvényhez képest lényegesen részletesebben mutatta be. Az örökbefogadás érvényes létrejötté feltételeként három feltételnek kellett teljesülnie: az örökbefogadó nagykorú legyen, ne legyen ivadéka és legalább tizenhat év korkülönbség álljon fenn az örökbefogadó szülő és örökbefogadott között. A korabeli magyar jog nagykorú személy örökbefogadására is lehetőséget biztosított. Törvényesített, saját gyermek örökbefogadását a *expressis verbis* kizárta, azonban lehetővé tette, hogy a természetes atya saját törvénytelen (utóházassággal nem törvényesített) gyermekét örökbe fogadja.¹⁴ Az örökbefogadó-szerződés az igazságügyminiszteri megerősítéssel lépett hatályba mind kiskorú, mind nagykorú örökbefogadott esetében, melyet rendeleti formában adtak ki.¹⁵

¹³ Törvénykezési Szemle, Néhány szó az örökbefogadásról, 22.

¹⁴ Meszlény, Magyar Magánjog I. 711.

¹⁵ Meszlény, Magyar Magánjog I. 701–702.

Szladits Károly hat kötetes Magyar magánjogában az örökbefogadás intézménye ehhez képest nem mutatott eltérést 1940-ben: a családi jogot tartalmazó II. kötet bevezetőjében Almási Antal röviden utalt csak az örökbefogadás részleges törvényi szabályozására, a Gyámtörvény és a Ht. (1894. évi XXXI. tc.) vonatkozó szakaszaira, valamint a bírói joggyakorlatból a 81. számú jogegységi határozatra az örökbefogadási ügylet tekintetében.¹⁶ Az örökbefogadást a korszak magánjog-tudománya tehát nem kezelte önállóan olyan értelemben, ahogy ez a 20. század második felétől történt a magyar családjogban. Ezt a megközelítést jól jelzi, hogy a rokonságról szóló fejezetben Csorna Kálmán nem szánt alfejezetet a témának, hanem a rokoni kapcsolatok, a rokonok törvényes tartási kötelezettsége és a szülő-gyermek jogviszony tárgyalásánál is csak egy altípusként ismertette az örökbefogadó és az örökbefogadott közötti jogviszony sajátosságait,¹⁷ dogmatikai tekintetben világos, tiszta rendszerben.

A Baranya Megyei Levéltárában végzett kutatásaim alapján az 1872-1923 között kelt örökbefogadási szerződések többsége azzal indokolta a gyermek érdekében álló örökbefogadást, hogy annak létrejöttével a gyermek családi jogállása rendeződik (tehát törvénytelen származása megszűnik), örökösödési jogot (beleértve a kötelesrészt is) valamint atyai hatalmat kap és jogosult viselni az örökbefogadó családnevét. Mindezek mellett az örökbefogadási szerződésekben visszatérő fordulatként szerepelt az örökbefogadott gyermek saját családi nevének elhagyásával az örökbefogadó családnevének viselésre kötelezése.

Budapest Főváros Levéltárában Budapest Székesfőváros Árvaszékének 1900-1905 közötti 110 örökbefogadási irata feldolgozásából

¹⁶ Almási, Bevezetés 1.

¹⁷ Csorna, Rokonság 294-369.

megállapítottam, hogy 36 esetben az örökbefogadás oka a gyermek törvénytelen származása volt, 25 esetben ugyan a gyermek házasságban született, azonban a szülők/édesapa halála, a család szegénysége miatt az örökbefogadásukra került sor átruházva az atyai hatalmat, névviselést (kivéve egy esetben), továbbá mindent, ami a törvény szerint megilleti („nevelni, tartani, taníttatni, betegség esetén ápolni”). 49 esetben az örökbefogadás oka rejtve maradt.

A II. világháború utáni években a gyermek helyzetével kapcsolatban alkotott jogszabályainkra, a bíróságok és más hatóságok joggyakorlatára jellemző volt, hogy féltő gonddal, szeretettel foglalkoztak a gyermek ügyével, egyszersmind el kívánták háritani azokat a hátrányokat, amelyeket a gyermek önhibáján kívül — szülei magatartása folytán — elszenvedett. Így jött létre többek között a házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló 1946. évi XXIX. törvénycikk.¹⁸ Ha a vérszerinti szülők a fogantatáskor vagy legalább a fogantatás és a szülés közti időben köthettek volna egymással házasságot, akkor a gyermek a természetes utód javítható helyzetébe került (naturalis), ha nem, akkor törvénytelen volt (spurius).¹⁹ Valamely gyermek akkor is törvényes származású volt, ha akár a születés, akár a nemzés idejében fennállott törvény szerint törvényes származásúnak volt tekintendő.²⁰ A demokratikus Magyarország törvényhozásának egyik elsőrendű kötelessége volt, hogy a törvényes és a törvénytelen származás megkülönböztetését az emberi lehetőségek határain belül minél előbb megoldja,²¹ így „...a törvényes és törvénytelen származás megkülönböztetése megszűnik.”²²

¹⁸ Bacsó, Családi jogunk fejlődése, 550.

¹⁹ Nizsalovszky, A család jogi rendjének alapjai 165.

²⁰ Schwartz Izidor, A magánjogi szabályok időbeli hatálya, 380.

²¹ A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló 1946. évi XXIX. törvénycikk indokolása

²² A házasságon kívül született gyermek jogállásáról szóló 1946. évi XXIX. törvénycikk 1. §

Az örökbefogadás intézményének fejlődése tekintetében a 20. század közepén figyelhető meg egy világos töréspont, amikor a szovjetblokk országokban érvényesülő – politikai ideológiától nem mentes²³ – családjog leszakadt a magánjog testéről, és önálló kódexbe került. Az 1953. január 1-jén hatályba lépett házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (Csjt.) az örökbefogadást – a vagyoni-öröklési jelleg megszűnésével – egyértelműen az elvesztett vagy hiányzó család pótlására szolgáló intézménynek tekintette, mely biztosította a megfelelő családi nevelést nélkülöző gyermek számára a meghitt családi környezetet.²⁴ E jogszabály új rendelkezései szerint csak kiskorút lehetett örökbe fogadni; a szülői felügyelet minden esetben átszállt az örökbefogadóra; az örökbefogadás nem szerződéses kapcsolat, hanem a gyámhatóság engedélye által jött létre; teljes rokoni kapcsolatot keletkeztetett az örökbe fogadó családdal. A korszak joggyakorlata elsősorban azért fontos a kutató számára, mert a Csjt. és hatályos családjogunk között kontinuitás mutatkozik az örökbefogadás intézményének a tekintetében is.

Értekezésem második felében a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény Családjogi Könyv hatályos rendelkezéseit a bírói joggyakorlattal, az Alkotmánybírósági határozatokkal ötvözve mutatom be a jogtudományi álláspont alakulását, összehasonlítva az európai jogrendszerben foglalt megoldásokkal, az örökbefogadással foglalkozó nemzetközi egyezményekben deklarált rendelkezésekkel. Röviden ismertetem az örökbefogadás egyik legnagyobb veszélyforrásait: a gyermekrablást, gyermekkereskedelmet, valamint az ellenük folytatott küzdelmet.

²³ Herger, A modern magyar házassági vagyoni jog 354-360.; Nizsalovszky, A család jogi rendjének alapjai, 1963

²⁴ Pap, Társadalmi igények és a Családjogi Törvény, 505.

Kutatásom részét képezte egy empirikus kérdőív a gyámhivatalok, a megyei kormányhivatalok örökbefogadással foglalkozó ügyintézőinek, a nyílt örökbefogadást elősegítő civil szervezetek (Alfa Magzat-, Újszülött, Gyermek és Családvédelmi Szövetség, Bölcső Alapítvány, Együtt az Életért Közhasznú Egyesület, FÉSZEK az Örökbefogadókért és az Örökbefogadottakért Alapítvány, Gólyahír Egyesület, „Várva Várt” Alapítvány, Baptista Szeretetszolgálat Alapítvány) valamint a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok munkatársai számára.

III. A tudományos eredmények rövid összefoglalása, azok hasznosítása, illetve a hasznosítás lehetőségei

Az empirikus kutatás részeként a gyámhivatalok, megyei kormányhivatalok, a nyílt örökbefogadást elősegítő civil szervezetek munkatársainak címzett kérdőív az alábbi kérdésekből állt:

- Milyen okokra hivatkoznak leggyakrabban a gyermeküket örökbeadó szülők?
- Milyen életkorban jelentkeznek általában az örökbefogadók?
- Előfordult-e, ha igen, hány alkalommal döntöttek negatívan az örökbefogadók alkalmassági vizsgálatát illetően? Milyen okokból?
- Ön megszigorítaná az alkalmassági vizsgálatot?
- Ön megkövetelné a leendő örökbefogadó szülőktől, hogy az alkalmassági vizsgálat során bekérjék az erkölcsi bizonyítványukat?
- Előfordult-e, ha igen, egy évben kb. hány alkalommal, hogy a leendő örökbefogadók visszaléptek az örökbefogadástól, mert meggondolták magukat?
- Milyen gyakran fordul elő, hogy a leendő örökbefogadók visszautasítják a számukra kijánlott gyermeket?
- Még mindig a legfeljebb 3 éves, fehér bőrű gyermeket kívánják a legtöbbben örökbe fogadni?

- Melyek a leggyakoribb megjegyzések, amelyeket hallott a magyar örökbefogadási rendszert illetően (pozitívum és negatívum)?
- Ön mit gondol a magyar örökbefogadási rendszerről? Gyors? Méltányos?
- Mit gondol az egy hónapos gondozási időről? Rövidnek vagy hosszúnak tartja?

A gyámhivatalok örökbefogadással foglalkozó ügyintézőitől érdeklődtem továbbá arról, hogy évente megközelítőleg hány örökbefogadott tudakozódik a származásáról. A területi gyermekvédelmi szakszolgálatok munkatársainak címzett kérdőív ugyanezen kérdésekből állt, a gondozási időről szóló kérdés kivételével.

A kérdőívek összesítés és feldolgozása után az alábbi megállapításokat teszem. A válaszadók többsége az örökbefogadás okaként az élethelyzeti nehézséget, a családi támogatás hiányát, a rossz anyagi körülményeket, a nem kívánt terhességet, a rendezetlen családi jogállást, az egészségügyi problémákat, a családon belüli erőszakot, a lakhatási gondokat, a nevelésben lévő gyermekek közül a szülői kapcsolattartás elmaradását, mint okot jelölte meg, továbbá több válaszadó szerint a gyermeküket örökbeadó szülők belátják, hogy nem képesek megadni gyermekük számára mindazt, amely a testi, leki egészségükhöz szükséges lenne, és belátható időn belül nem is látnak esélyt arra, hogy életkörülményeiket megnyugtatóan rendezni tudják.

A leendő örökbefogadók többsége 35-45 év közötti – a válaszadók többségének véleménye alapján – akik közül évente legfeljebb öt esetben állapította meg a gyámhivatal, hogy örökbefogadásra alkalmatlan. Elfordult olyan – előbbi adatnak ellentmondó – vélemény is, mely szerint a jelentkezők kb. 30 százaléka alkalmatlannak bizonyul az alkalmassági eljárás során végzett komplex vizsgálatok dacára is. Az alkalmatlanság

okaként elsősorban a pszichológiai alkalmatlanságot jelölték meg, másodsorban a jelentkező személy egészségügyi körülményeit. A válaszadók többsége szerint még mindig legtöbbször legfeljebb 3 éves, fehér bőrű gyermekeket kívánnak örökbefogadni, azonban tapasztalható az elfogadás egyre gyakrabban azért, hogy sok jelentkezőnek már nincs származási kikötése. Az elfogadás sikerességében szerepet játszik az örökbefogadási tanfolyam eredményessége is, melyet a legtöbbször fontosnak tartanak ismételt kötelezővé tenni.

A válaszadók többsége²⁵ szigorítana a jelenleg hatályos alkalmassági vizsgálaton, azonban támogatnák, hogy az alkalmassági vizsgálat során bekérjék a jelentkező erkölcsi bizonyítványát. Az alkalmassági vizsgálat szigorítása mellett szóló érvek a következők: több találkozás, a kötelező tanfolyam visszaállítása, a pszichológiai vizsgálat szigorítása, ezáltal komplexebb személyiségvizsgálat. Egy válaszadó hangsúlyozta, hogy a családsegítővel, területi gyermekvédelmi szakszolgálat munkatársával való szoros együttműködés esetében az erkölcsi bizonyítvány ellenőrzése szükségtelen. Egy másik vélemény szerint csak a kiskorú sérelmére elkövetett bűncselekmény lehet releváns egy alkalmassági vizsgálatban.

A válaszadók²⁶ elsőprő többségének véleménye alapján az örökbefogadó szülők 90 %-a nem gondolja meg magát és nem lép vissza az örökbefogadástól az örökbefogadás előtti eljárás során. Amennyiben mégis, a leggyakoribb okok: az élethelyzetük változása, az életközösség megszakadása, saját gyermek születése, sikertelen barátkozási folyamat az örökbefogadandó gyermekkel, az örökbefogadó véleménye szerint „túl problémás” gyermek, a gyermek erős kötődése a nevelőszülőhöz, olyan betegség, mint például: hiperaktivitás, ADHD.

²⁵ A járási gyámhivatalok válaszai alapján. Az örökbefogadók alkalmasságáról megyei szinten csak akkor döntenek, amennyiben házastársi örökbefogadás engedélyezése van folyamatban, valamint akkor, ha a gyermeket nevelőszülője kívánja örökbe fogadni.

²⁶ A területi gyermekvédelmi szakszolgálat munkatársainak véleménye alapján.

Az egy hónapos gondozási idő elégséges voltáról nagyon megoszlanak a vélemények. Sokan épp elegendőnek tartják ahhoz, hogy a problémák felszínre kerüljenek, míg mások a gyermek érdekében nem állónak, ha ennél hosszabb időtartam után mégsem fogadnák örökbe őt. Vannak, akik úgy vélik: a gyermek életkorához kötnék a megfelelő időt, hangsúlyozva, hogy a tinédzser korban lévő gyermekek esetében ez az időtartam – álláspontjuk szerint – kevés.

A magyar örökbefogadási rendszer legtöbbször emlegetett negatívumai: lassú, ezáltal hosszú a várakozási idő; túlszabályozott; a gyermekről készült szakvéleményben nem egy IQ- számra, hanem sokkal inkább a különböző területeken meglévő elmaradásokra, fejlesztendő területekre lenne szükség; tabutéma; a jelentkezők türelmetlenek a túl ritkán indított tanfolyamok miatt; az örökbefogadási rendszeren csak több munkatárs biztosításával lehetne gyorsítani.

Az örökbefogadás iránti eljárás ügyintézési határideje 60 nap, mely gyorsnak mondható. Az örökbefogadás előtt eljárás (alkalmasság vizsgálat) szintén gyors. Ugyanakkor a nyilvántartásba vétel és az örökbefogadás között több év, újszülött esetén akár 5 év is eltelhet. A gyorsaság kérdése relatív, hisz az örökbe adható gyermekek „kínálata” és az örökbefogadó szülők elvárásai az esetek jelentős részében nem találkoznak egymással. Nehéz eldönteni, hogy adott helyzetben mi szolgálja a gyermek legjobb/legfőbb érdekét: a vér szerint családba való visszahelyezés vagy az örökbefogadás. Innentől relatív, hogy elég gyors-e ahhoz, hogy a gyermek mihamarabb az új családjába szokjon, vagy éppenséggel túl gyors ahhoz, hogy visszagondozható legyen a saját családjába.

A legtöbb örökbefogadás iránti eljárásban a leendő örökbefogadók a sokadik alkalmassági határozattal a kezükben érkeznek, az első

alkalmassági határozat hatálya alatt az örökbefogadás engedélyezésére nem kerül sor. Előfordul, hogy a gyermekvédelmi gyámok nem jeleznek a gyámhivatalnak, amennyiben három hónapja nincs kapcsolattartás, nem kellően motiváltak az örökbefogadhatónak nyilvánítás iránti eljárás indításában, ahogy az is megesik, hogy a nevelőszülő sok esetben kötődik a csecsemőhöz, így nem érdekelt az örökbefogadási eljárás megindításában, a nevelőszülői tanácsadó sem tud objektív maradni, a gyámügyi ügyintézőnek nincsenek aktuális információi vagy nem elég alapos. Sokkal szigorúbb jelentéstételi kötelezettségre lenne szükség a nevelésbe vett gyermekek esetében. Ahogyan sokkal több felkészítést igényelnének az örökbe fogadni szándékozók, a felkészítő tanfolyam kötelező jellegének újraszabályozásával.

Az örökbefogadás hazai szabályozásának ugyanakkor számos pozitívuma van, mint például a rendszer átlátható, biztonságos, az örökbefogadási eljárásban résztvevők rugalmasak, segítőkészek, gyermekcentrikusak, a tanfolyam hatékony, eredményes, az örökbefogadhatónak nyilvánítás iránti eljárás felgyorsult, ahogy a tanfolyam kötelező jellegének eltörlésével az alkalmassági eljárás szintén gyorsabb lett. A külföldi örökbefogadók többsége dicséri a magyar rendszer rugalmasságát, gyorsaságát, gyermekbarát, ügyfélbarát jellegét.

Bízom abban, hogy értekezésem valamint annak részét képező empirikus kutatásom eredménye, a levonható következtetések jelentős segítséget nyújtanak az örökbefogadásban közvetlenül érintetteknek éppúgy, mint a jogalkalmazásban, joggyakorlatban résztvevők számára.

IV. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke

Magyar nyelvű tanulmány

„Aki megment egy életet: az örökbefogadás az osztrák és a magyar magánjog rendszerében a polgári korszakban”

In: HERGER Csabáné – SCHWEITZER Gábor (szerk.): Az európai jogi kultúra közös értékei. Δίκη– Dike. A Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport Folyóirata. ISSN- 2631-1232 (online) Pécs 2017/1. 94-114.

„Az örökbefogadás Magyarországon 1946 előtt és az örökbefogadás gyakorlata Baranyában”

In: HERGER Csabáné – SCHWEITZER Gábor (szerk.): Polgári-kori jogintézmények, torzulások és jogkövetkezmények Magyarországon. Δίκη– Dike. A Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport Folyóirata. ISSN- 2631-1232 (online) Pécs 2018/1. 72-93.

„Az örökbefogadás bírósági gyakorlata (1953-2014)”

In: HERGER Csabáné – SCHWEITZER Gábor (szerk.): Család - házasság - gyermekvédelem az európai jogi kultúrában. Δίκη– Dike. A Márkus Dezső Összehasonlító Jogtörténeti Kutatócsoport Folyóirata. ISSN- 2631-1232 (online) Pécs 2019/1. 111-129.

„Feltétel nélkül szeretni és szeretve lenni – Az örökbefogadás Magyarországon az európai szabályozás tükrében”

In: Családi Jog XVII. évfolyam, 4. szám, 2019. december, 23-30.

„Nem jobbra kanyarodtunk, hanem balra, immár közös úton hazafelé” - Egy titkos örökbefogadás története

In: JURA – A Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Karának tudományos lapja 22. évfolyam, 2016. 2.szám, HU-ISSN 1218-0793, 323-326.

„Nevelőszülő vagy örökbefogadó szülő? Nevelőszülőből örökbefogadó szülő? – Az átgondozás folyamata egy család történetében”

In: JURA – A Pécsi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Karának tudományos lapja 22. évfolyam 2016. 2. szám, HU-ISSN 1218-0793, 159-167.

Idegen nyelvű tanulmány:

„Eheschliessung – Definition der Ehe”

In: Eszter Cs. Herger-Susanne Kissich- Markus Steppan (Hg.): Gemeinsame Wurzeln und Elemente des österreichischen und ungarischen Familienrechts, ISBN 978-3-7011-0393-5, Leykam 2018, 347-355.

„Gemeinsame Elemente des österreichischen und ungarischen Familienrechts zur Zeit der Doppelmonarchie und innerhalb der EU. Bericht über das Forschungsseminar der Dezső-Márkus Forschungsgruppe für Vergleichende Rechtsgeschichte”

Társszerző: Dávid Gabriella. In: Journal on European History of Law Vol.8/2017 No.1 ISSN 2042-6402 170-172.

Megjelenés alatt álló publikáció:

„The judicial practise of adoption between 1953-2013”

Krakowskie Studia z Historii Państwa i Prawa” (ISSN 2084-4115).

V. A téziszüzethez felhasznált szakirodalom

1. Almási Antal: Bevezető. In: Szladits Károly: Magyar magánjog II. Családi jog. Budapest 1940
2. Bacsó Jenő: Családi jogunk fejlődése és a gyermek helyzete. In: Jogtudományi Közlöny, 1960
3. Béli Gábor: Magyar jogtörténet. A tradicionális jog. Budapest-Pécs 2000.
4. Biró Zsófia: A fiúsítás mint belpolitikai, öröklési jogi és különös női jogi intézmény. https://www.researchgate.net/publication/339138502_A_fiustas_mint_belpolitikai_oroklesi_jogi_es_kulonos_noi_jogi_jogintezmeny
5. Csorna Kálmán: Rokonság. In: Szladits Károly: Magyar magánjog II. Családi jog. Budapest 1940
6. Dixon: The Roman Family, London 1992
7. Élesztős László - Rostás Sándor (szerk.): Magyar nagylexikon 1. A - Anc - Magyar nagylexikon 1. Budapest, 1993
8. Herger Csabáné: A modern magyar házassági vagyoni jog kialakulása és rendszere a német jogfejlődés tükrében. 2017
9. Homoki-Nagy Mária, A magyar gyámsági jog a neoabszolutizmus korában. In: Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica. 2019
10. J. Gardner: Family and Familia in Roman Law and Life, Oxford, 1998
11. Katonáné Pehr Erika: Az örökbefogadás és az örökbefogadási eljárás Budapest, 1999
12. Meszlény Artúr: Magyar Magánjog I. Grill Károly könyvkiadóvállalata, Budapest, 1931
13. M. Kurylowicz: Die adoptio im klassischen römischen Recht. Warschau 1981
14. Nizsalovszky Endre: A család jogi rendjének alapjai, Budapest, 1963
15. Pap Tibor: Társadalmi igények és a Családjogi Törvény, Jogtudományi Közlöny 1973

16. Peppe: *Civis Romana. Forme giuridiche e modelli sociali dell'appartenenza e dell'identità femminile in Roma antica*, Lecce 2016
17. Rácz Lajos (szerk.): *A német-osztrák jogterület klasszikus magánjogi kodifikációi, Tanulmányok az OPTK és a BGB évfordulói alkalmából* Budapest, 2011
18. Schwartz Izidor: *A magánjogi szabályok időbeli hatálya*, *Jogtudományi Közlöny*, 35. szám, 1915
19. Szűcs Lászlóné Siska: *Az árvaszékek története és jogi szabályozása Szabolcs megyében 1848-1880 között*, PhD értekezés, Miskolc, 2000
20. Takács József: *A magyar kapitalista családjog történetéhez*, *Jogtudományi Közlöny*, 1962
21. *Törvénykezési Szemle: Néhány szó az örökbefogadásról* N. J. ügyvédtől. *Jogtudományi Közlöny*, 3. szám 1883